

Etik i vårdens vardag

Under senare decennier har intresset för medicinsk etik vuxit kraftigt i takt med att vetenskapliga framsteg ställt gamla etiska självklarheter på huvudet eller upprest helt nya etiska spörsmål. Aktuella exempel är tillämpningen av ny genetisk kunskap och stamcellsforskningen.

Läkaretik är emellertid inte bara forskningsetik eller de internationella deklARATIONER som drar upp övergripande riktlinjer för läkares handlande. Det handlar också om prioriteringar mellan patienter och arbetsuppgifter, överväganden vid intygsskrivande, hänsyn till patientens integritet och medbestämmande, frågor i samband med kliniska prövningar, regler för marknadsföring, integritet och sekretess vid datorisering och mycket, mycket annat.

Läkaretikens speciella krav är kanske inte det första doktorn tänker på i vardagsarbetet – upptagen av patientströmmen, journalskrivandet och sammanträden. Men just i den all dagliga yrkesverksamheten prövas det etiska sinnelaget allt som oftast, även om ett beslut inte alltid medvetet identifieras såsom etiskt ställningstaganden.

Detta är en kort bakgrund till det arbete som förra året inleddes av Läkarförbundet i form av projektet »En ökad medvetenhet om etik i läkarens vardag« under ledning av förbundets Etik- och Ansvarsråd (EAR). Arbetet, med syftet att lyfta fram och stärka etiska frågeställningar och principer i läkarens yrkesroll, bedrivs nu i en särskild projektgrupp med förhoppningen att kunna presentera resultatet nästa vår.

Målet är att framställa en publikation som vänder sig till läkare verksamma i den kliniska vardagen (och möjligen andra intresserade), och som skall kunna fungera som en praktisk vägledning i olika situationer med etiska aspekter. Inte minst är tanken att öka uppmärksamheten på att även till synes banala avgöranden kan innehålla moment av etik.

Med hänsyn till ämnets karaktär kan det likväl inte bli fråga om någon »etisk kokbok« med kategoriska recept. Vissa etiska frågor kan kanske få svar i de de-

klarationer och läkarregler som utarbetats internationellt och i nationella läkarorganisationers regi, men i huvudsak måste ämnet behandlas i form av vägledande resonemang. Ett viktigt inslag är därför att presentera grunder i etisk analys.

Utan att föregripa resultatet av projektgruppens arbete kan man nog i den kommande boken förutse rubrikord som medicinens idéhistoria, etik i vardagen, läkekonst, människovärde vid livets gränser, patient-läkarrelationen, vårdens svåra val, lagar och deklARATIONER, och åtskilligt mera.

Man kan identifiera otaliga områden där läkares relation till andra sektorer innefattar etiska problem: forskningen (t ex genforskning, försöksdjur, kliniska prövningar, ekonomiska intressen), myndigheter (t ex klinisk autonomi, intyg, försäkringsläkares roll), och naturligtvis patienten (frågor om liv och död, t ex dödshjälp, palliativ vård, transplantationer, livets begynnelse, nedsatt autonomi).

På liknande sätt kan man lista etiska problem i förhållandet till samhället, övrig vårdpersonal men också läkarkolleger. Var står vi i frågan om externa finansierare av sjukvård? Hur hanterar vi problem med främmande kulturer? Hur förhåller vi oss till kollegial konkurrens?

Problemet med projektarbetet är knappast att finna och identifiera alla tänkbara frågeställningar, utan snarare att avgränsa materialet till de mest relevanta aspekterna för att därmed komma fram till ett rimligt omfång. Materialet måste vara hanterbart och tillgodose höga krav på läsbarhet och användbarhet.

Boken skall t ex kunna användas för kunskapsinhämtning om etik i allmänhet och utgöra ett etiskt referensdokument i läkarspecifika frågor. Som referensdokument skall den också kunna fungera avseende lagar, förordningar, deklARATIONER och andra etiska regelverk för hälso- och sjukvård.

En tanke är naturligtvis också att använda den moderna informationstekniken och åstadkomma en särskild Internet-version av dokumentet. Det i sin tur

bidrar automatiskt till en ökad sökbarhet i materialet.

Därmed är vi också inne på ytterligare en aspekt av projektarbetet, nämligen implementeringen. Det vore högst beklagligt om detta omfattande arbete endast skulle resultera i ännu en dammsamlare i läkarens bibliotek. Målet är ju att skapa ett levande och behövt redskap i det dagliga värvet.

Projektgruppen arbetar därför också med frågor om hur materialet bäst skall kunna nå ut till sin målgrupp – utöver själva publikationen kanske även presentation vid mässor, seminarier och föreläsningar. Hur presentationen via medierna sker är också en väsentlig punkt.

Det är Etik- och Ansvarsrådet liksom centralstyrelsens uttalade mål att genom projektet »En ökad medvetenhet om etik i läkarens vardag« utveckla ett instrument till verklig nytta för läkarkåren. Etik i sjukvården är också ett bidrag till kvaliteten i sjukvården.

Robert Leth

Robert Leth
ordförande i Läkarförbundets Etik-
och ansvarsnämnd